

سرفصل درس «جامعه‌شناسی شهری و مسائل اجتماعی شهر» دوره دکتری

۱. معرفی درس و منطق آن:

دانشجوی دوره دکتری با کسب بینش‌های عمیق و اشراف نظری و روشی در مقاطع پایین (کارشناسی و ارشد) باید در دروه دکتری به تفکر خلاق و نقادانه، بینش‌های عمیق معطوف به فهم مسائل بومی و محلی و ارائه راهکارهای عملی و اجرایی بپردازد. در این جهت، درس جامعه‌شناسی شهری با هدف توسعه تفکر خلاق و نقادانه در تحلیل شهر و فضاها، شهری و مناسبات آن، توسعه بینش عمیق مربوط به فهم مسائل شهری در ایران امروز و مخصوصاً کلانشهرها و در ادامه تقویت توانمندی‌های دانشجویان برای تحلیل و تبیین و ارائه راهکارهای علم‌یاتی و اجرایی برای مدیریت و مواجهه با مسائل شهری جامعه ایران ارائه می‌گردد.

شهر حاصل تعامل محیط طبیعی، جریان‌های اجتماعی و فرهنگی، مناسبات اقتصاد، قدرت سیاسی و معماری و منظر است. بنابراین دیدگاه جامع نگر به شهر رویکردی است که دانشجوی دوره دکتری جامعه‌شناسی مسائل اجتماعی ایران باید مبتنی بر آن به تفکر خلاق و انتقادی و فهم مسائل روز آن و راهکارهای اجرایی و عملیاتی آن بپردازد. لذا سرفصل و محورهای اصلی درس جامعه‌شناسی شهری و مسائل اجتماعی شهری در این راستا تدوین شده است و انتظار می‌رود دانشجویان با گذراندن این درس ایده‌ها نو جدیدی حول تحلیل شهر و مسائل و ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و معماری و فضایی آن و... پیدا کنند. در مورد شهرها و کلانشهرهای ایران به بحث و گفتگوی انتقادی بپردازند و برای مسائل مختلف آن به ایده پردازی و ارائه راه‌حل‌های اجرایی و کارآمد بپردازند.

نام درس به فارسی: جامعه‌شناسی شهری و مسائل اجتماعی شهر	مشخصات درس
نام درس به انگلیسی: Urban sociology and urban social Problems.	نوع درس: نظری
پیامدهای یادگیری: در پایان این واحد دانشجو قادر خواهد بود:	تعداد واحد: ۲
• ایده‌ها نو جدیدی حول تحلیل شهر و مسائل و ابعاد مختلف اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی، کالبدی و معماری و فضایی آن و... پیدا کنند.	تعداد ساعت: ۳۲
• با رویکردی انتقادی به آموزه‌های مربوط به شهر نگاه کنند و ارائه ایده‌هایی جدیدی تحلیلی در این حوزه بپردازند.	شایستگی کلیدی: CK
• به تحلیل فرایندهای توسعه شهری و مدیریت شهری در ایران با نگاهی خلاقانه و انتقادی بپردازند	پیش‌نیاز: ندارد
• به تحلیل مسائل اساسی کلان شهر و فهم عمیق‌تر آنها بپردازند	استاد متخصص برای تدریس:
• در حد توان به ارائه ایده‌های جدید برای حل مسائل شهری ایران بپردازند.	دکترای جامعه‌شناسی در همه گرایش‌ها،

۲. محتوای درس و ساختار آن:

فصل اول: مدرنیته و شهر؟

- (۱) ذهنیت در شهر (ذهن، ادارک و تفسیر انسان شهری: مارکس و زیمل)
- (۲) خیابان و نقش آن در صوبندگی زندگی انسان شهری نشین: بودلر
- (۳) زندگی روزمره در شهر مدرن و سبک زندگی شهری جدید و مصرف
- (۴) -توسعه شهرها در سایه سرمایه داری و جهانی شدن نقد رویکرد اکوژی انسانی شهری

تکالیف یادگیری:

- دانشجویان خواهند توانست به فهم عمیق تر و انتقادی تری از ذهنیت در شهر براساس مولفه های مدرنیته و دیدگاه نظری مارکس و زیمل پردازد.
- به نقش خیابان در صورتبندی زندگی اجتماعی و مناسبات در شهر با رویکردی خلاقانه و مبتنی بر خیابان در شهر کلانشهرهای ایران پردازد.
- سبک زندگی شهری، مصرف و الگوی زندگی روزمره در شهرهای مدرن را مورد تحلیل قرار دهند.
- نقش سرمایه، صنعت، بازار را در توسعه شهرهای جدید تشریح کنند.

تکالیف عملکردی:

- دانشجویان با مطالعه منابع معرفی شده، می توانند به بینش های جدید و افکار انتقادی جدید در مورد مدرنیته و شهر و رابطه این دو با همدیگر بحث و گفتگوی کلاسی داشته باشند.
- دانشجویان می توانند به نقش سرمایه و نولیبرالیسم در شهرهای محل زندگی خود و نقش آن خاطره انگیزی، تحولات اجتماعی و فرهنگی و ... بیان کنند.

فصل دوم: توسعه شهر: الگوی اقتصاد سیاسی

- (۱) اقتصاد سیاسی شهر چیست؟
- (۲) عدالت در شهر (دیوید هاروی)
- (۳) حق به شهر (لوفور)
- (۴) مصرف جمعی در شهر (کاستلز و سوندرز)
- (۵) نقش نولیبرالیسم در توسعه شهرها

تکالیف یادگیری:

- دانشجویان، با رویکرد انتقادی اقتصاد سیاسی شهری آشنایی پیدا می کنند.
- دانشجویان ضمن آشنایی با تفکر و بینش اقتصاد سیاسی شهری در مورد شهر می توانند با این نگاه به زندگی شهری، کالبد و تحولات در شهر و .. پردازند.
- با نظریه پردازان پارادایم اقتصاد سیاسی شهری آشنا خواهند شد.
- می توانند در مورد نقش نولیبرالیسم و اقتصاد بازار آزاد با تاکید بر مگامال ها به توسعه و تحلیل شهرهای امروزی پردازند.

تکالیف عملکردی:

- دانشجویان به عنوان فعالیت کلاسی به صورت گروهی و با روش باران فکری در مورد رویکرد اقتصاد سیاسی شهری به عنوان یک رویکرد انتقادی به شهر و توسعه آن به بحث و گفتگو می پردازند.

- دانشجویان علاقه مند به ارائه بحث به صورت کنفرانس کلاسی می پردازند.

فصل سوم: توسعه پایدار شهری، پایداری اجتماعی

- (۱) توسعه پایداری شهری به چه معناست و مبتنی بر چه مولفه هایی است
- (۲) پایداری اجتماعی، کیفیت زندگی شهری، تعلق محلی، هویت محلی و ...
- (۳) زوال شهری، بازآفرینی شهری، نوسازی شهری
- (۴) مشارکت، سرمایه اجتماعی، و فعالیت های اجتماع محور در شهر
- (۵) مسائل حوزه توسعه: اعیان سازی، تفکیک های اجتماعی، حاشیه نشینی و ..
- (۶) ارزیابی تاثیر اجتماعی پروژه های شهری چه نقشی در توسعه پایدار شهری دارد؟

تکالیف یاد گیری:

- دانشجویان می توانند با توسعه پایداری شهری و مولفه های آن آشنایی پیدا کنند
- می توانند در مورد زوال شهری، بازآفرینی شهری و نوسازی شهری به عنوان مسائل و سیاست های روز در حوزه احیاء و نوسازی شهری آشنا شوند.
- در مورد مسائلی و پیامدهای منفی توسعه شهری از جمله اعیان سازی، تفکیک های اجتماعی و توسعه حاشیه نشینی به تحلیل بپردازند.
- با رویکرد ارزیابی تاثیرات اجتماعی به عنوان رویکردی برای تعدیل پیامدهای منفی و تقویت پیامدهای مثبت پروژه های شهری آشنا شوند.

تکالیف عملکردی:

- دانشجویان به عنوان فعالیت کلاسی به ارائه بحث و ارائه کنفرانس در مورد مباحث مطرح در این فصل می توانند بپردازند.
- دانشجویان با مطالعه منابع معرفی شده در مورد مباحث به بحث و نظر می پردازند.

فصل چهارم: آسیب های اجتماعی شهری: تبیین و تحلیل و الگوهای مدیریت و پیشگیری از آنها

- (۱) آسیب های اجتماعی شهری، شهرهای ایران کدامند؟
- (۲) عوامل ایجاد کننده آسیب هایی مانند فقر شهری، حاشیه نشینی، خیابان خوابی، و ... چیست؟
- (۳) محله شهری، هویت محله ای و نقش آن در کنترل آسیب های اجتماعی جرم و کجروی در شهر چیست؟
- (۴) مسکن توده ای، شهرهای جدید و شهرک های جدید دارای چه ملاحظات اجتماعی و فرهنگی هستند؟
- (۵) راهکارهای پیشگیری، کاهش و مدیریت آسیب های اجتماعی شهری کدامند؟

تکالیف یاد گیری:

- دانشجویان با آسیب های اجتماعی شهری آشنایی پیدا خواهند کرد.
- دانشجویان می توانند به بحث و نظر در مورد بسترها، عوامل و عناصر دخیل در شکل گیری، پایداری و دوام آسیب های اجتماعی در شهر بپردازند.

- عناصر و ساختارهای شهری از جمله محله و اجتماعات محلی را شناسایی و به تحلیل و توضیح عملکردهای آنها در حوزه های هویت یابی، کنترل اجتماعی، مشارکت و سرمایه اجتماعی بپردازند. در مورد اشکال جدید سکونت شهری بحث و گفتگو کنند.
- به بررسی راهکارهای کالبدی، موقعیتی، معمارانه، اجتماعی و فرهنگی در کاهش آسیب های اجتماعی بپردازند.

تکالیف عملکردی:

- دانشجویان به عنوان تکلیف کلاسی و کار پژوهشی بررسی کنند که مهمترین آسیب شهر آنها چیست؟ و علل شکل گیری آن چیست؟ عناصر دخیل در پایدار شدن آن کدامند و راه کارهای تقلیل، و مدیریت یا حل این معضل چیست؟

فصل پنجم: شهر و مطالعات شهری ایران

- اولین شهرهای ایران کدام شهرها بودند؟
- روند توسعه شهر و شهرنشینی در ایران چگونه بوده است؟ موج های مهاجرتی شهری در ایران کدامند؟
- عوامل اجتماعی و فرهنگی و سیاسی موثر بر اشکال مختلف شهر و کالبد و معماری آن در ایران کدامند؟
- مناسبات اجتماعی در شهر، مدیریت در شهر و حکمرانی در شهر در طول تاریخ چه تحولاتی داشته است؟
- مهمترین مسائل شهرهای ایران در وضعیت موجود چیست؟

تکالیف یادگیری:

- دانشجویان در مورد شهر و شهرنشینی در ایران توضیح دهند.
- دانشجویان با روندهای توسعه شهری در ایران آشنا می شوند و در مورد موج های مهاجرتی و شهرنشینی در ایران استدلال می کنند.
- دانشجویان در مورد عوامل اجتماعی و فرهنگی موثر بر اشکال شهر و کالبد آن استدلال می کنند
- مهمترین مسائل شهر را توضیح دهند.

تکالیف عملکردی:

- دانشجویان در مورد شهر محل زندگی، محلات آن، مسائل و مشکلات اصلی زندگی شهری در شهر خود برای همکلاسی خود استدلال کنند و راه حل های برون رفت از مشکلات را با رویکردی جامعه شناسی بیان کنند.

۳. راهبردهای تدریس و یادگیری

- سخنرانی های مدرس در هر جلسه
- پرسش و پاسخ با دانشجویان در هر جلسه
- مطالعه، تعامل و بحث جمعی دانشجویان در هر جلسه
- ارزیابی دانشجویان از تکالیف انجام شده توسط دانشجویان دیگر از طریق پرسش و پاسخ مستقیم از دانشجو
- کنفرانس های دانشجویی در رابطه با برخی موضوعات درس
- بررسی و ارزیابی گزارش های تهیه شده کلاسی
- استفاده مدرس از مواد آموزشی مانند فیلم، اسلاید، عکس و... متناسب با موضوع جلسه
- تهیه پاورپوینت در برخی از جلسات کلاس

۴. منابع آموزشی

منبع اصلی:

- ۱) سوندرز، پیت (۱۳۹۲)، نظریه اجتماعی و مسئله شهری، محمود شارع پور، تهران: نشر تیسرا.
- ۲) برمن، مارشال (۱۳۸۰)، تجربه مدرنیته: هر آنچه سخت و استوار است دود می‌شود و به هوا می‌رود، ترجمه، مراد فرهادپور، تهران: طرح نو.
- ۳) کولانتونو، آندریا و تیم دیکسن (۱۴۰۰)، بازآفرینی شهری و پایداری اجتماعی، ترجمه نسیم قیاسی، تهران: نشر همشهری.
- ۲- اشرف، احمد، (۱۳۵۴)، شهرنشینی در ایران، نامه علوم اجتماعی دانشکده علوم دانشگاه تهران؛

منابع فرعی:

- ۱) تورنز، دیوید سی (۱۳۹۵)، دگرگونی شهرها: نظریه شهری و حیات شهری، ترجمه فردین علیخواه، تهران: نشر شهر.
- ۲) دورشمیت، یورگ (۱۳۹۶)، زندگی روزمره در شهرهای جهانی، ترجمه علیرضا مرادی و سیاوش قلی پور، تهران: نشر تیسرا.
- ۳) زیمل، گئورگ (۱۳۷۳)، کلانشهر و حیات ذهنی، ترجمه یوسف اباذری، نامه علوم اجتماعی دانشگاه تهران، شماره ۳.
- ۴) ساسن، ساسیا و دیگران (۱۳۹۵)، مطالعات شهری نظریه و عمل (دو جلد)، ترجمه گروه مترجمان زیر نظر نعمت الله فاضلی، تهران: موسسه نشر شهر.
- ۵) ساوج، مایک و آلن وارد (۱۳۹۶)، جامعه شناسی شهری، ترجمه ابوالقاسم پوررضا، تهران: نشر سمت.
- ۶) کرینسون، مارک (۱۳۹۶)، حافظه شهری، تاریخ و فراموشی در شهر مدرن، چاپ دوم، ترجمه رضا نجف زاده، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- ۷) کلارک، دیوید (۱۳۹۶)، جامعه مصرفی و شهر پسامدرن، ترجمه حمید پورنگ، تهران: نشر علمی و فرهنگی.
- ۸) کلنیوسکی، نانس (۱۳۹۴)، شهرها و جامعه، ترجمه محمد حسن خطیبی بایگی، تهران: نشر تیسرا.
- ۹) محکی، علی اصغر (۱۳۹۶)، حکمروایی نوین شهری رویکردها، مفاهیم، مسائل و چالش های آن، تهران: نشر تیسرا.
- ۱۰) هوبارد، فیل (۱۳۹۴)، شهر، ترجمه افشین خاکباز، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

- 1) Gottdiener, Mark ; Hutchison, Ray and T Ryan. Michae, (2015), The new urban sociology, Boulder, CO : Westview Press, a member of the Perseus Books Group.
- 2) Gottdiener, Mark, (2005), Key concepts in urban studies, Sag publications.
- 3) Wallis, Allan, (2011), Urban Socil Problem.
ww.ucdenver.edu/academics/colleges/SPA/.../PUAD7628%20-%20Wallis.pdf

۵. راهبردهای ارزشیابی یادگیری (پیشنهادی)

ارزشیابی تکوینی: ۱۰ نمره

- ۵ نمره حضور در کلاس و مشارکت فعال در بحث‌ها و مطالعه مستمر متون معرفی شده برای هر جلسه

- ۵ نمره ارائه، تشریح و بحث در مورد یک محور در حوزه جامعه شناسی شهری

ارزشیابی پایانی: ۱۰ نمره

- ۵ نمره تدوین مقاله ای پایانی مبتنی بر محور مبحث ارائه شده در کلاس

- ۵ نمره خلاصه و نقد و بررسی یک کتاب در حوزه جامعه شناسی شهری